FIL-QORTI TAL-APPELL KRIMINALI

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum 22 ta' Ġunju 2023

Appell numru 425/2022

Il-Pulizija
vs.
Neil DALLI

Il-Qorti rat is-segwenti:

A. L-IMPUTAZZJONIJIET

1. Dan huwa appell minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) nhar l-4 ta' Ottubru 2022 fil-konfront ta' Neil DALLI (detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 177699(M) li ġie mixli talli:

   Nhar il-15 ta' Ġunju 2021 għall-ħabta ta' 20.30hrs fi Triq Sciortino, Żebbuġ waqt li kien qiegħed jagħmel użu minn vettura CCJ 759 : -

   (i) Saq vettura bil-mutur jew vettura oħra b'nuqqas ta' kont, Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta, Artikolu 15(1)(a), (2);
   (ii) Saq vettura bil-mutur jew vettura oħra bi traskuraġni, Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta, 15(1)(a)(3);
   (iii) Saq vettura bil-mutur jew vettura oħra b'mod perikoluż, Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta, Artikolu 15(1)(a)(2).

B. IS-SENTENZA APPELLATA

2. Permezz tas-sentenza aktar 'il fuq imsemmija, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, sabet lill-appellant ħati

tal-imputazzjonijiet kollha miġjuba kontra tiegħu u kkundannatu għall-piena ta' multa ta' erba' mija u ħamsin euro (€450) filwaqt li ordnat ukoll l-iskwalifika tal-liċenzja tas-sewqan għal perjodu ta' tlett xhur u t-tnaqqis ta' ħames punti fuq il-liċenzja tas-sewqan.

C. L-APPELL INTERPOST

3. Illi DALLI appella minn din is-sentenza fejn talab lill-Qorti sabiex tiddikjara lill-appellant mhux ħati tal-imputazzjonijiet miġjuba kontra tiegħu u dan billi tilliberah minn kull imputazzjoni u piena u fl-eventwalita' li tilliberah minn xi waħda jew iktar mill-imputazzjonijiet, billi tapplika piena aktar miti fiċ-ċirkostanzi u dan wara li stqarr is-segwenti (in suċċint):

(i) Nuqqas gravi ta' fatti li jwasslu b'mod univoku għar-reat addebitat lill-appellant: l-unika prova prodotta mill-prosekuzzjoni kien l-affidavit redatt minn PS 560 A. Grech. L-għan li l-prosekuzzjoni jippreżentaw affidavit f'kawżi ta' din ix-xorta huwa proprju sabiex ma jinħeliex ħin prezzjuż lill-Pulizija li jista' jintuża' għal xogħol aktar siewi. Madanakollu dan ma jfissirx li affidavit għandu jsir ta' kafkaf u nieqes minn dettalji saljenti li jwasslu għal sejbien ta' ħtija. Fin-nuqqas ta' evidenza ċara u dubju raġonevoli, l-appellant għandu jiġi liberat minn kull imputazzjoni u ħtija. Fl-ewwel lok, filwaqt li PS 560 A Grech jitkellem fil-plural, il-prosekuzzjoni ppreżentat affidavit wieħed biss. F'dan ir-rigward issir referenza għar-regola li tinsab fl-Artikolu 638(1) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta. Fit-tieni lok l-imsemmi affidavit jgħid li l-appellant kien qiegħed isuq l-imsemmija vettura b'veloċita' qawwija. Terminu bħal dan u waħdu ċertament mhux ammissibbli bħala prova. X'jaħseb xi ħadd fuq xi ħaġa mhiex fatt ammissibbli fi proċess ġudizzjarju iżda hija sempliċement opinjoni. Għall-Qrati tagħna xhud ordinarju mhux mistenni li jagħti l-opinjoni tiegħu sakemm ma jkunx espert inkarigat mill-Qorti. Jista' jkun li fl-opinjoni tal-uffiċjal, l-appellant kien qiegħed isuq b'veloċita' qawwija, iżda mhux neċessarjament għal ħaddieħor. L-inqas li l-uffiċjal seta' jagħti kienet indikazzjoni tal-veloċita' għalkemm anki din tibqa' biss opinjoni. Fit-tielet lok l-affidavit jgħid ukoll li l-vettura għaddiet bejn vetturi pparkjati. Dan fih innifsu ma jfisser xejn. Seta' ma kienx hemm vetturi pparkjati. Ma ġiet prodotta l-ebda prova li s-sewqan tal-appellanti kien b'xi mod ta' perikolu għal dawn il-vetturi jew li potenzjalment seta' kien billi per eżempju setgħet potenzjalment issir xi kolliżjoni. Fir-raba' lok l-affivadit jgħid ukoll illi l-vettura għaddiet minn maġenb nies li kien hemm mal-ġenb tal-istess triq b'perikolu għalihom. Għalkemm jissemmew in-nies possibiliment kienet daqshekk diffiċli li jiġi indikat l-ammont tagħhom jew addirittura jitresqu bħala xhieda tal-prosekuzzjoni? Lanqas ma ġie indikat f'liema parti tat-triq kienu jekk hux fuq il-bankina jew taħt il-bankina, lanqas kinux wara l-vetturi parkeġġjati jew quddiemhom. Lanqas ma

ġie ndikat kemm kienu 'l bogħod mill-vettura misjuqa mill-appellat. Fil-ħames lok l-affidavit jindika li s-sewqan kien ta' perikolu għalihom. L-istess jista' jingħad li din hija opinjoni. Dak li hu ta' perikolu għall-persuna mhux neċessarjament ta' perikolu għal persuna oħra. L-affidavit kien mistenni jagħti indikazzjoni ċara fejn is-sewqan kien ta' perikolu fosthom per eżempju li l-vettura misset ma' xi persuna, jew li xi persuna kellha tiskappa b'ġirja ħalli tevita l-veloċita' tal-vettura. Fis-sitt lok l-affidavit ma kellux jikkontjeni l-frażi li tindika dak li wieġeb Neil DALLI meta dan qal : ''Iva naf li mhux suppost għamilt hekk''. Minkejja illi tali tweġiba mhux neċessarjment għandha twassal għal xi forma ta' ammissjoni ta' sewqan perikoluż, din il-frażi għandha tiġi njorata peress li l-appellant ma ngħatax il-caution kif kellu kull dritt għaliha.

Illi l-affidavit qiegħed jiġi attakkat peress illi l-Ewwel Qorti ma kellhiex prova oħra korroboranti u straħet interament fuq affidavit li qajla huwa dettaljat[1].

Jirriżulta indubbjament għalhekk illi l-grad tal-prova mistenni ma ntlaħaqx u dan peress li ma tressqitx prova sodisfaċenti u l-aħjar waħda u li l-Qorti qatt ma tista' tkun moralment konvinta mis-sewqan perikoluż.

(ii) Illi jekk għall-grazzja tal-argument biss u fl-eventwalita' illi din il-Qorti tal-Appell ma tikkondividix it-teżi tal-appellant kwantu għall-ewwel aggravju, u tasal konsegwentement għall-konklużjoni li kien hemm xi forma ta' sewqan ħażin, il-Qorti tista' ssib ħtija fuq it-tieni akkuża biss u ċjoe' ħtija ta' sewqan traskurat. L-esponent ma jemminx illi s-sewqan tiegħu kien wieħed traskurat u dan għar-raġunijiet kollha msemmija fl-ewwel aggravju. Lanqas jemmen li ma osservax id-dispożizzjonijiet tal-Highway Code, iktar u iktar meta ma nġabitx il-prova tal-veloċita' tas-sewwieq huwa mistenni jilħaq f'dawk l-inħawi. Għalkemm il-multa ta' Ewro 450 u l-ħames punti huma piena fil-parametri, xejn ma żżomm lil din l-Onorabbli Qorti milli tnaqqashom ġjaladarba ssibu ħati ta' reat inqas gravuż.

D. IL- PARTI ĠENERALI

4. Illi din il-Qorti hija Qorti ta' reviżjoni. Ir-rwol tagħha huwa li tirrevedi s-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati. Din il-Qorti ma tbiddilx l-apprezzament tal-provi magħmul mill-Qorti tal-Maġistrati meta din tkun għamlet apprezzament korrett tal-provi li jkunu inġiebu quddiemha. Dwar l-irwol ta' din il-Qorti bħala Qorti tal-Appell Kriminali, fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Emanuel**

[1] Hawnhekk l-appellant għamel referenza għas-sentenzi Il-Pulizija vs. Micallef James Cassar Warren, **Il-Pulizija vs, Alfred Mifsud**, **Il-Pulizija vs. Andreas Buhagiar**.

ZAMMIT deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri)[2] intqal hekk:

> kif dejjem gie ritenut huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li hija ma tiddisturbax l-apprezzament dwar il-provi maghmul mill-ewwel Qorti jekk tasal ghall-konkluzjoni li dik il-Qorti setghet ragjonevolment u legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha. Fi kliem iehor, din il-Qorti ma tirrimpjazzax id-diskrezzjoni fl-apprezzament tal-provi ezercitata mill-ewwel Qorti izda taghmel apprezzament approfondit tal-istess biex tara jekk dik l- ewwel Qorti kinitx ragjonevoli fil-konkluzjoni taghha. Jekk, izda, din il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li l-ewwel Qorti, fuq il-provi li kellha quddiemha, ma setghetx ragjonevolment jew legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha, allura din tkun raguni valida, jekk mhux addirittura impellenti, sabiex din il-Qorti tiddisturba dik id-diskrezzjoni u konkluzjoni.

5. Għalhekk bħala regola[3] din il-Qorti tal-Appell Kriminali ma tagħmilx evalwazzjoni ġdida tal-provi u tiddeċiedi l-każ hi mill-ġdid b'mod li tissostitwixxi dak ix-xogħol li tkun għamlet il-Qorti tal-Maġistrati qabilha. Il-Liġi timponi l-obbligu fuq il-Qorti tal-Maġistrati li tagħmel l-analiżi tal-provi u tal-argumenti legali fil-kawża biex imbagħad tkun

---

[2] Tal-21 t'April 2005. Ara wkoll Ara, fost ohrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u r-**Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina** 24 ta' April 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan** et, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs Raymond Psaila et**, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

Fil-kawża **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa** ġie mistqarr li :

> Kif gie ritenut diversi drabi, hawn qieghdin fil-kamp ta' l- apprezzament tal-fatti, apprezzament li l-ligi tirrizerva fl- ewwel lok lill-gurati fil-kors tal-guri, u li din il-Qorti ma tiddisturbahx, anke jekk ma tkunx necessarjament taqbel mija fil-mija mieghu, jekk il-gurati setghu legittimament u ragonevolment jaslu ghall-verdett li jkunu waslu ghalih. Jigifieri l-funzjoni ta' din il-Qorti ma tirrizolvix ruhha f'ezercizzju ta' x'konkluzjoni kienet tasal ghaliha hi kieku kellha tevalwa l-provi migbura fi prim'istanza, imma li tara jekk il-verdett milhuq mill-gurija li tkun giet "properly directed", u nkwadrat fil-provi prodotti, setax jigi ragonevolment u legittimament milhuq minnhom. Jekk il-verdett taghhom huwa regolari f'dan is-sens, din il-Qorti ma tiddisturbahx (ara per ezempju Ir-Repubblika ta' Malta v. Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina decizi minn din il-Qorti fl-24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Lawrence Asciak sive Axiak deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Mustafa Ali Larbed deciza minn din il-Qorti fil-5 ta' Lulju 2002, ir-Repubblika ta' Malta v. Thomas sive Tommy Baldacchino deciza minn din il-Qorti fis-7 ta' Marzu 2000, u r-Repubblika ta' Malta v. Ivan Gatt deciza minn din il-Qorti fl-1 ta' Dicembru 1994).

[3] u dan sakemm ma jkunx hemm raġunijiet eċċezzjonali entro l-parametri ta' dak li jipprovdi l-artikolu 428(3)(5) tal-Kodiċi Kriminali li din il-Qorti tkun tista' tiddeċiedi hi l-meritu tal-kawża.

dik il-Qorti li tasal għall-konklużjoni jekk l-imputat ikunx ħati jew mhux ħati tal-imputazzjonijiet li jkunu inġiebu għall-ġudizzju tagħha. Imbagħad jekk xi parti tħossha aggravata minn dik is-sentenza, il-Liġi tipprovdi r-rimedju ta' reviżjoni ta' dik is-sentenza quddiem din il-Qorti. Għalhekk bħala regola, ir-rwol ta' din il-Qorti mhux dak li tissostitwixxi x-xogħol li tkun għamlet il-Qorti tal-Maġistrati iżda li tirrevedi x-xogħol li jkun sar minn dik il-Qorti biex tara jekk il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx, legalment u raġonevolment, tasal għall-konklużjonijiet li tkun waslet għalihom. Din il-Qorti tagħmel dan billi tistħarreġ hi stess il-provi li jkunu inġiebu quddiem il-Qorti tal-Maġistrati u l-argumenti li jkunu saru quddiemha. Tant hu hekk li huwa biss f'każijiet eċċezzjonali li din il-Qorti tista' taċċetta li jiġu prodotti provi ġodda fi stadju ta' appell.[4]

6. Jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom skont il-provi u l-argumenti legali li kellha quddiemha, **anke jekk in bażi tal-istess provi din il-Qorti setgħet tasal għal konklużjonijiet differenti**, din il-Qorti xorta ma tibdilx il-konklużjonijiet milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li jekk il-Qorti tal-Maġistrati tkun għamlet xogħolha tajjeb, u waslet għal konklużjoni jew waħda mill-konklużjonijiet li hija setgħet legalment u raġonevolment tasal għalihom in bażi għall-provi u l-argumenti legali miġjuba quddiemha u allura tkun waslet għal konklużjoni li fiċ-ċirkostanzi tal-każ kienet korretta jew waħda mill-konklużjonijiet korretti li setgħet tasal għalihom, din il-Qorti ma tkunx tista tibdel dik il-konklużjoni sempliċiment għaliex ma tkunx taqbel magħha għax kienet konklużjoni differenti minn dik li din il-Qorti kienet tasal għaliha li kieku kienet qed tiddeċiedi hi l-każ.

7. Apparti minn hekk il-fatt biss li l-appellant ma jkunx jaqbel mal-konklużjonijiet tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati mhux biżżejjed biex din il-Qorti tibdel is-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati. Biex il-konklużjoni tal-Qorti tal-Maġistrati tkun tista' tiġi mibdula fl-istadju tal-appell, din il-Qorti trid tkun konvinta li, in bażi għall-provi u l-argumenti legali li tresqu quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, dik il-Qorti ma tkunx setgħet legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni li tkun waslet in kwantu bħala riżultat ta' dawk il-provi il-konklużjoni li tkun waslet għaliha l-Qorti tal-Maġistrati ma setgħetx tkun dik jew waħda minn dawk li tkun waslet għalihom. Dan allura jfisser li biex din il-Qorti tkun tista' tirrevedi jew tibdel dik il-konklużjoni jkun irid

[4] U dan biss fil-parametri tar-restrizzjonijiet imsemmija fl-artikolu 424 tal-Kodiċi Kriminali.

jirriżulta li l-Qorti tal-Maġistrati tkun b'xi mod żbaljat fl-apprezzament tal-provi jew fl-interpretazzjoni tal-argumenti legali imresqin quddiemha. Huwa frott ta' dan l-iżball li jkun sar mill-Qorti tal-Maġistrati li allura jagħti lok lil din il-Qorti tqis li ma jkunx sigur u sodisfaċenti li tistrieħ fuq dawk il-konklużjonijiet li jkunu ġew milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati. F'dak il-każ allura ma jkunx jista' jingħad li l-Qorti tal-Maġistrati tkun setgħet legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni li tkun waslet għaliha biex b'hekk, din il-Qorti bħala Qorti tal-Appell Kriminali u allura qorti ta' reviżjoni jkollha s-setgħa u d-dmir li tibdel dik is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati, jew dawk il-partijiet minnha li jirriżultaw li jkunu żbaljati jew li ma jirriflettux il-Liġi.[5]

8. Din il-Qorti trid allura tara jekk u safejn dawn il-provi li jkunu prodotti quddiem il-Qorti tal-Maġistrati jkunu jirrispettaw ir-regoli tal-evidenza fi proċedimenti penali. Allura trid tistħarreġ kemm dak il-provi jkunu legalment ammissibbli kif ukoll sostantivament rilevanti.

9. L-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali jgħid li għal dak li jirrigwarda xhieda ta' eta' minuri, xhieda tal-imputat kif ukoll ix-xhieda ta' persuni li huma klassifikati taħt l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali, fosthom persuni li jkollhom interess fil-kwistjoni li fuqha tkun meħtieġa x-xhieda tagħhom, jew fir-riżultat tal-kawża:

> id-deċiżjoni (dwar il-kredibbilta tagħhom) titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

10. Imbagħad l-artikolu 638 tal-Kodiċi Kriminali jagħmilha ċara li bħala regola għandha tinġieb il-prova l-iktar sħiħa u sodisfaċenti li l-każ ikun jagħti kif ukoll li ma jitħalla barra ebda xhud li x-xiehda tiegħu tkun importanti. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu

[5] Ara wkoll, fost oħrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Rida Salem Suleiman Shoaib**, 15 ta' Jannar 2009; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Paul Hili**, 19 ta' Gunju 2008; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Etienne Carter**, 14 ta' Dicembru 2004; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u **Ir-Repubblika ta' Malta vs Eleno sive Lino Bezzina,** 24 ta' April 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak,** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**, 5 ta' Lulju 2002; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan et**, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs Raymond Psaila et**, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

prinċipalment fil-verżjoni ta' xhud waħdieni, jekk ix-xiehda tiegħu tiġi emnuta minn min ikun irid jiġġudika l-każ, allura din ix-xiehda titqies li tkun biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqslikieku l-fatt ikun ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar. Għalhekk huwa legalment korrett u permissibbli li Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tasal li ssib ħtija f'persuna akkużata fuq ix-xiehda ta' xhud wieħed biss. Dan il-prinċipju ġie konfermat f'diversi każijiet li dawn il-Qrati iddeċidew fil-passat.[6]

11. Meta l-partijiet fi proċeduri penali, jagħżlu li jresqu prova, huma jridu jissodisfaw il-**best evidence rule**, ċjoe jridu jresqu l-aħjar prova li tkun tista' tiġi preżentata fil-każ konkret. Fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Spiteri** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali, ġie ritenut is-segwenti:

> Huwa principju fondamentali fil-process kriminali li l-ligi tesigi li kull min jrid jipprova xi haga, ghandu jressaq l-ahjar prova, u dan jista' biss jaqa' fuq prova sekondarja kemm il-darba din l-ewwel jew l-ahjar prova mhiex disponibbli. Hu veru wkoll, izda, li min ghandu jiggudika jista', skond il-ligi, u minkejja dan il-principju fondamentali appena msemmi, joqghod fuq ix-xhieda anke ta' persuna wahda jekk b'dak li tghid din il-persuna, jikkonvinci lill-gudikant sal-grad tal-konvinciment morali mill-htija tal-persuna akkuzata.

12. Illi allura l-aħjar prova u l-prova l-iżjed sħiħa bħala regola tmur lil hinn minn prova li tkun milquta mir-regola tal-esklużjoni tal-**hearsay evidence**. Fil-fatt din ir-regola tiġi applikata fil-kamp penali Malti b'manjiera partikolari. L-artikoli 598 u 599 tal-Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap 12) li jirregolaw **il-hearsay evidence**, u reżi applikabbli fi proċedimenti quddiem Qrati ta' Ġustizzja Kriminali bis-saħħa tal-artikoli 520(1)(d) u 645 tal-Kodiċi Kriminali jgħidu kif ġej:

> **598.** (1) Bħala regola, il-qorti ma tiħux qies ta' xiehda dwar fatti li x-xhud igħid li ġie jafhom mingħand ħaddieħor jew li qalhom ħaddieħor li jista' jinġieb biex jagħti xiehda fuq dawk ilfatti.
>
> (2) Il-qorti tista', ex officio, jew fuq oppożizzjoni tal-parti, ma tħallix jew tiċħad li jsiru mistoqsijiet bi skop li jittieħdu xiehda bhal dawk.

---

[6] Ara fost oħrajn l-appelli kriminali sede inferjuri fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Bonavia** ppreseduta mill-imħallef Joseph Galea Debono u datata s-6 ta' Novembru 2002; **Il-Pulizija vs Antoine Cutajar** ippreseduta mill-Imħallef Patrick Vella u deċiża fis-16 ta' Marzu 2001; **Il-Pulizija vs Carmel Spiteri** ippreseduta mill-Imħallef David Scicluna u deċiża fid-9 ta' Novembru 2011; Ara wkoll **Ir-Repubblika ta' Malta vs Martin Dimech** deċiża mill-Qorti tal-Appell Sede Superjuri u ppreseduta mill-Imħallfin Joseph Filletti, David Scicluna u Joseph R. Micallef u datata 24 ta' Settembru 2004.

(3) Iżda l-qorti tista' ġġiegħel lix-xhud li jsemmi l-persuna li mingħandha jkun sar jaf il-fatti li għalihom jirriferixxu dawk ilmistoqsijiet.

599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra, l-aktar f'każijiet ta' twelid, ta' żwieġ, ta' mewt, ta' assenza, ta' servitù, ta' rjieħ ta'immobbli, ta' pussess, ta' drawwiet, ta' ġrajjiet storiċi pubbliċi, ta'reputazzjoni jew ta' fama, ta' kliem jew fatti ta' nies li mietu jew li jkunu assenti u li ma kellhom ebda interess li jgħidu jew jiktbu l-falz, u ta' fatti oħra ta' interess ġenerali jew pubbliku jew li jkunu magħrufa minn kulħadd.

13. Fil-kawża deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Janis Caruana** tal-14 ta' Mejju 2012 mill-Imħallef Lawrence Quintano il-kwistjoni tal-**hearsay evidence** kienet ġiet indirizzata b'dan il-mod:

21. Bir-rispett kollu, il-hearsay rule tagħna (fl-artikolu 599) mhix daqshekk riġida daqs kemm wieħed jaħseb. Fil-fatt l-ewwel parti ta' dan l-artikolu jgħid hekk:

'599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra,'

22. Fil-fatt fil-kawża 'Joseph Mary Vella et versus il-Kummissarju tal-Pulizija' il-Qorti Kostituzzjonali nhar it-13 ta' Jannar 1988 qalet hekk:
'Issa, fil-każ preżenti, si tratta ta' depożizzjoni ta' xhud dwar x'qallu ħaddieħor li ma jistax jiġi prodott minħabba li x-xhud ġie marbut bis-sigriet professjonali fuq l-identita' ta'dan il-ħaddieħor. Ċertament il-klem ta' dan il-ħaddieħor jistgħu, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ikollhom importanza sostanzjali fuq il-mertu tal-kawża. Għalhekk il-Qorti ma tara l-ebda raġuni l-għala għandha tiddipartixxi millkonlużjoni tal-ewwel qorti (li tħalli lil dan ix-xhud jiddeponi).'

23.Ukoll fl-Ingilterra u f'Wales ir-regola tal-hearsay m'għadhiex stretta daqsa qabel. Il-Qorti Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fil-każ ' Al-Khawaja and Tahery versus the United Kingdom' tal-15 ta' Diċembru 2011 (deċiżjoni tal-Grand Chamber) qalet hekk f'pargrafu 130:

'However, the Court notes that the present cases have arisen precisely because the legal system in England and Wales has abandoned the strict common law rule against hearsay evidence. Exceptions to the rules have been created, notably in the 1988 and 2003 Acts, which allowed for

admission of ST's statement in Al-Khawaja's case and T's statement in Tahery's case.'

24. Fil-każ ta' Al-Khawaja, ST kienet għamlet rapport lill-Pulizija numru ta' xhur sewwa wara li kienet allegatament assaltata minn tabib. ST għamlet suwiċidju qabel il-ġuri. L-Imħallef li ppresieda ħalla li jinqara r-rapport waqt il-ġuri u ta direzzjonijiet appożiti. (Ara paragrafi 9 -19 tal-istess sentenza). Il-Grand Chamber ma sabitx vjolazzjoni talartikolu 6 (ara par.158 tas-sentenza).

25. Issa, jekk wieħed janalizza s-sitwazzjoni fil-każ li jinsab fil-preżent quddiem il-Qorti, ir-rapport bl-ebda mod ma jgħid li min għamel ir-rapport dwar is-serqa indika lill-appellant. Kieku kien hekk ir-rapport kien ikun prova li sar it-tali kliem iżda mhux prova li l-appellant wettaq is-serqa għalkemm l-istess rapport kien ikun jista' jintuża biex jikkorobora provi oħra. (Ara: Subramianiam v Public Prosecutor (1956) 1.W.L.R.956 at 969, PC).2 Fir-rapport odjern m'hemmx xi allegazzjoni bħalma ma għamlet ST fil-każ 'Al-khawaja vs UK' jew xi sitwazzjoni simili għal dak li aċċettat il-Qorti Kostituzzjonali. Hawn għandna biss rapport li saret is-serqa, ta' xhiex, fejn u meta. Min għamel ir-rapport mhux Malti, ma semma lil ebda persuna bħala suspettat, u ma jistax joqgħod jinġieb Malta biex jikkonferma li saret serqa ta' laptop. Terġa' min għamel irrapport ma joqgħodx f'xi pajjiż fil-viċin.

26. Għalhekk il-Qorti, wara li rat iċ-ċirkostanzi tal-każ, u wara li rat l-artikolu 599 tal-Kap 12 res applikabbli għall-Kap 9, qed tiddeċiedi li fil-proċess teżisti prova li hija ammissibbli. Ir-rapport huwa prova li saret is-serqa u ta' xejn aktar.

14. Oltre minn hekk fis-sentenza tal-Qorti Kriminali deċiża nhar l-24 t'Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Mario Azzopardi** ġie deċiż is-segwenti:

Li l-artikoli relevanti dwar il-Hearsay Rule huma l-artikoli 598 u 599 tal-Kap 12 reżi applikabbli għall-Kap 9 bl-artikolu 645 tal-Kap 9.

Il-każ li mhux l-ewwel darba li ġie ċitat b'approvazzjoni dwar il-hearsay rule f'kawżi ta' natura kriminali huwa Subramaniam v. Public Prosecutor fejn insibu dan il-kliem:
'Evidence of a statement made to a witness by a person who is not himself called as a witness may or may not be hearsay. It is hearsay and inadmissible when the object of the evidence is to establish the truth of what is contained in the statement. It is not hearsay and is admissible when it is proposed to establish by the evidence, not the truth of the statement, but the fact that it was made. The fact that the statement was made, quite apart from its truth, is frequently relevant in considering the mental state and conduct thereafter of the witness or of some other person in whose presence the statement was made.'

Jekk wieħed jimxi mal-prinċipji ta' dan il-każ allura ċerti persuni li magħhom ikun tkellem l-allegat vittma jistgħu jkunu prodotti (per eżempju, psikologu,

għalliem jew social worker, il-ġenituri jew qraba fil-qrib tal-allegat vittma). Dawn jistgħu jixhdu li l-allegat vittma tassew qal hekk. Tali xhieda hija biss prova li l-allegat vittma tassew qal hekk, iżda mhux li dak li qed jgħid l-allegat vittma huwa tassew minnu. Jekk wieħed jeżamina l-ewwel sentenza tal-artikolu 599 tal-Kap 12, wieħed jista' jikkonkludi li l-hearsay rule fil-Liġi tagħna mhix daqshekk assoluta. U filfatt hekk qalet il-Qorti Kostituzzjonali hija u tiddeċiedi il- każ 'Joseph Mary Vella et versus Il-Kummissarju tal-Pulizija' (13 ta' Jannar 1988) fejn il-Qorti kkonfermat digriet tal-Prim'Awla biex jitħalla jixhed Prokuratur Legali li kien marbut bis-sigriet professjonali. Dan tħalla jixhed mingħajr ma kellu jikxef isem it-terza persuna li kienet qaltlu biex il-fatti li fuqhom kellhom jixhed il-Prokuratur Legali. Peress li d-depożizzjoni, li tista' tkun hearsay, tista' tkun prova diretta li ntqal xi ħaġa, ma tistax tiġi esklusa flistadju tal-eċċezzjonijiet preliminari.

F'dak li huma deċiżjonijiet kriminali, il-Qrati tagħna issa ilhom sew isegwu il-prattika dwar il-hearsay rule. (Ara dwar dan il-punt: Ir-Repubblika versus Meinrad Calleja). Reċentement il-Qorti tal-Appell Kriminali diversament preseduta qalet hekk:'

Fil-limit tal-użu li għamlet l-ewwel Qorti tal-okkorenza msemmija, ma hemm xejn irregolari. Hu ben stabbilit li waqt li prova hearsay ma hix prova tal-kontenut ta' dak li jiġi rapportat li ntqal, hi prova li dak rapportat li ntqal fil-fatt intqal fiċ-ċirkostanzi, data, post u ħin li ntqal u in kwantu tali hi ċirkostanza li meħuda ma' provi u ċirkostanza oħra tista' wkoll tikkontribwixxi għall-apprezzament li tagħmel il-Qorti.' (1 t'April 2011 'Il-Pulizija versus Fabio Schembri' preseduta mill-S.T.O. il-Prim Imħallef Dr Silvio Camilleri).

15. Apparti dan fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Angelus Vella**, deċiża nhar it-30 ta' Lulju 2015, ir-regola dwar il-**hearsay evidence** ġiet spjegata b'dan il-mod kwantu sempliċi daqskemm ċar:

Ilu ben stabbilit minn din il-Qorti, kif anki rilevat mill-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha, li mhux kull relazzjoni ta' x'qal ħaddieħor tikkostitwixxi hearsay evidence iżda jekk dak rapportat hux hearsay evidence jew le jiddependi mill-użu li wieħed jippretendi li jsir minn dak rakkontat. Jekk dak rakkontat jiġi preżentat bħala prova tal-kontenut tiegħu allura dak ikun hearsay evidence u bħala tali inammissibbli iżda jekk dak rakkontat jiġi preżentat mhux bħala prova tal-kontenut tiegħu iżda bħala prova li dak li ntqal verament intqal fiċ-ċirkostanzi ta' data, post u ħin li fihom intqal allura dan ma jkunx hearsay evidence u huwa ammissibbli għal ċerti għanijiet legali legittimi bħal sabiex tiġi kontrollata x-xiehda diretta tax-xhud li l-kliem tiegħu ikun qiegħed jiġi rapportat jew, fiċ-ċirkostanzi idoneji, anki sabiex tiġi korroborata xiehda diretta oħra.

16. Huwa għalhekk li qabel xejn allura l-provi fi proċedimenti kriminali trid tkun l-aħjar prova u l-prova l-iżjed sħiħa. Biss dan ma jfissirx li f'ċerti każijiet dawn il-provi ma jistgħux iwasslu għal xi

konflitt fil-provi prodotti. Kif gie ritenut fl-appell kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Thorne:**[7]

> mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghall-liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l- Qorti, f' kaz ta' konflitt fil-provi, trid tevalwa l-provi skond il-kriterji enuncjati fl-artikolu 637 tal-Kodici Kriminali w tasal ghall-konkluzjoni dwar lil min trid temmen u f' hix ser temmnu jew ma temmnux'.

17. L-għan li titressaq l-aħjar prova u dik l-aktar sħiha huwa li kemm jista' jkun fil-proċess kriminali toħroġ il-verita storika. Iżda din hija l-ikbar sfida li jkollhom dawn il-Qrati minħabba li l-evidenza li tinġieb quddiemhom - kemm dik diretta, kif ukoll dik indiretta - mhux dejjem neċessarjament twassal li tiġi skoperta dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid, kif ukoll fil-gideb tiegħu. Minħabba f'hekk jeżisti r-reat ta' sperġur. Il-Qrati ma għandhomx id-don li jaqraw l-imħuħ tan-nies. Il-Qrati jippruvaw jifhmu xi jkollhom f'moħħhom, f'qalbhom u fil-kuxjenza tagħhom in-nies li jidhru quddiemhom biss mill-kliem li jgħidu u mill-egħmil tagħhom. U l-Qrati huma marbuta li fid-deċiżjonijiet tagħhom jistrieħu biss fuq il-provi li jkunu nġiebu quddiemhom.

18. Il-Liġi tal-proċedura Maltija hija mnisla mis-sistema Ingliż fejn persuna akkużata tista' tiġi misjuba ħatja biss meta fil-każ tagħha tkun inġiebet l-aħjar prova u dik l-aktar sħiħa u li bis-saħħa tagħha l-ħtija ta' dik il-persuna tkun ġiet pruvata **<u>lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni</u>**. Biex persuna tiġi misjuba ħatja, il-Liġi kriminali **<u>ma teħtieġx</u>** li din tkun stabbilita b'ċertezza assoluta. Il-Liġi Maltija teħtieġ li biex Qorti ta' Ġustizzja Kriminali ssib akkużat ħati din trid tkun ċerta - lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni - "sure" fis-sistema Legali Ingliż,[8] li l-każ ikun seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni. Dan huwa l-livell ta' konvinċiment meħetieġ mill-Liġi biex tinstab ħtija; livell ta' konvinċiment li huwa anqas miċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbilitajiet. Għalhekk biex tkun tista' tinstab ħtija fl-akkużat il-grad ta' suffiċjenza probatorja trid twassal lil min irid jiġġudika l-fatti li jħossu ċert, "sure", mill-ħtija tal-akkużat lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni.

19. Fil-każ Ingliż **Majid**,[9] Lord Moses stqarr hekk:

---

[7] Deċiza fid-9 ta' Lulju 2003 mill-Qorti tal-Appell Kriminali Sede Inferjuri ippreseduta mill-Imħallef Joseph Galea Debono.
[8] **R v Majid**, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[9] ibid.

> Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.

20. Inoltre, fil-ktieb tagħhom **The Modern Law on Evidence**, Adrian Keane u Paul McKeown[10] jgħidu s-segwenti:

> In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being "sure", in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

21. Il-livell ta' konvinċiment fil-livell ta' "sure" mhux ġdid għas-sistema Penali Malti fejn saħansitra l-Imħallef William Harding fis-sentenzi tiegħu kien jirreferi għal dal-kunċett bħala l-prinċipju tal-konvinċiment sal-grad **tas-sikurezza**. Hekk per eżempju fl-appell kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Peralta** deċiż mill-Qorti Kriminali nhar il-25 t'April 1957 dik il-Qorti kienet qalet li f'dak il-każ, in bażi għall-provi miġjuba quddiemha hija setgħet tasal **b'sikurezza** għall-konklużjoni fir-rigward tal-istat ta' ħtija tal-imputat biex b'hekk ġja mill-1957 dik il-Qorti kienet irrikonoxxiet l-ekwivalenza bejn l-istat mentali ta' sikurezza mal-grad ta' konvinċiment lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni, kif ukoll anke illum rifless fil-ġurisprudenza l-aktar reċenti fl-Ingilterra u Wales.

22. Livell ta' konvinċiment inqas minn dak tas-sikurezza huwa l-livell tal-bilanċ tal-probabbilitajiet. Dan huwa l-livell ta' konvinċiment li huwa meħtieġ li jintlaħaq mid-Difiża fil-każ li din tagħżel li tressaq prova jew argument favur l-akkużat. Jekk id-Difiża tipprova l-punt tagħha fuq bażi ta' probabbilita, jew tislet argument, inkluż mill-provi tal-Prosekuzzjoni stess, u jirnexxielha ddaħħal dubju dettat mir-raġuni, b'mod li minħabba f'hekk Qorti ta' Ġustizzja Kriminali ma jkollhiex dik is-sikurezza fil-ħtija tal-akkużat, allura f'dak il-każ, dik il-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-akkużat u għandha tgħaddi sentenza li l-akkużat ma jkunx ħati. U huwa biss meta jkun hemm **id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, ċjoe d-dubju li jibqa' jippersisti wara li jsir stħarriġ dettaljat u**

[10] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.

b'attenzjoni, b'diliġenza u b'mod imparzjali tal-provi u l-argumenti kollha li jkunu ġew imresqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża li mbagħad, jekk jibqa' jippersisti dan id-dubju, jkun jista' jingħad li dak il-livell ta' sikurezza, ossija konvinċiment lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni ma jkunx intlaħaq; u li allura bħala konsegwenza, il-Qorti ma tkunx tista' tiddikkjara lill-ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

23. Issa l-Liġi tafda primarjament f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati l-eżerċizzju tal-analiżi tal-provi u l-ġudizzju dwar jekk l-imputat huwa ħati jew mhux ħati tal-imputazzjonijiet li jkunu ġew miġjuba kontra tiegħu. Dan peress li l-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, in kwantu tkun il-Qorti ta' ġurisdizzjoni dwar il-meritu tal-każ partikolari, tkun fl-aħjar qagħda li tqis u tevalwa l-provi kollha għaliex, normalment, tkun għexet personalment il-proċess quddiemha. Dik il-Qorti hija fdata bl-irwol li tara u tisma' lix-xiehda jixhdu quddiemha - ħaġa li bħala regola din il-Qorti – in kwantu hija Qorti ta' reviżjoni – ma jkollhiex l-opportunita li tagħmel.

24. U minn dan joħroġ kemm huwa għaqli li l-Liġi tħalli prinċipalment dan l-eżerċizzju ta' analiżi, apprezzament tax-xiehda u l-eventwali deċiżjoni fil-meritu dwar il-ħtija tal-imputat f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. U huwa għalhekk ukoll li dan l-eżerċizzju li jsir minn dik il-Qorti fih responsabilita kbira; u li din il-Qorti ttih il-piż li jixraqlu, b'mod li allura dak l-eżerċizzju ta' analiżi u skrutinju ma jistax jiġi disturbat kif ġieb u laħaq. Kif spjegat iżjed il-fuq jiġi disturbat meta din il-Qorti ta' reviżjoni tara li d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati ma tkunx waħda minn dawk li legalment u raġonevolment setgħet tasal għalihom.

25. Anke fejn il-Qorti tal-Maġistrati, għal xi raġuni jew oħra, ma tkunx semgħet ix-xhieda kollha hi stess, xorta waħda l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi u deċiżjoni dwar il-fatti f'idejn dik il-Qorti tal-Maġistrati. Il-Qorti tal-Appell ma taqbadx u tibdel id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kif ġieb u laħaq, u dan għar-raġuni miġjuba fil-kawża **Il-Pulizija vs. Lorenzo Baldacchino** deċiża mill-Qorti Kriminali bħala Qorti ta' appell deċiża nhar it-30 ta' Marzu 1963 mill-Imħallef William Harding fejn intqal is-segwenti:

> Ma hemmx bżonn jinghad li l-komportament tax-xhud (demeanour) hu fattur importanti ta' kredibilita (ara Powell, On Evidence, p. 505), u kien, ghalhekk, li inghad mill-Qrati Ingliżi segwiti anki mill-Qrati taghna, illi "great weight should be attached to the finding of fact at which the judge of first instance

has arrived" (idem, p. 700), appuntu ghaliex "he has had an opportunity of testing their credit by their demeanour under examination".

26. Biex tagħlaq fuq dan il-punt, din il-Qorti tirreferi għall-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Vincent Calleja** deċiż nhar is-7 ta' Marzu 2002 fejn dwar l-irwol aħħari ta' din il-Qorti tal-Appell bħala qorti ta' reviżjoni tas-sentenżi tal-Qorti tal-Maġistrati intqal li:

> F'dan l-ezercizzju pero' din il-Qorti ser issegwi l-insenjament ta' din il-Qorti diversament preseduta u dik tal-Qorti tal-Appell Kriminali minn appelli mill-Qorti Kriminali u cioe' li il-funzjoni ta' din l-Onorabbli Qorti mhux li terga taghmel gudizzju mill-gdid fuq il-kaz partikolarment ghal dak li jirrigwarda il valutazzjoni u evalwazzjoni tal-fatti tal-kaz, imma biss li tillimita ruha li tara
> jekk id-decizjoni tal-ewwel Qorti hix "unsafe and unsatisfactory" fuq il-bazi tar-rizultanzi fil-prim'istanza. Mhux bizzejjed li din il-Qorti jista' jkollha opinjoni differenti mill-ewwel Qorti ghal dak li jirrizulta mill-provi, ghax, jekk l-ewwel Qorti setghet ukoll xorta wahda tasal ghad-decizjoni li waslet ghaliha fuq il provi li kienu quddiemha, mhux il-funzjoni ta' din il-Qorti li tissostiwixxi tali decizjoni bid-decizjoni taghha.

E. IL-KUNSIDERAZZJONIJIET TA' DIN IL-QORTI

27. Illi nhar il-15 ta' Ġunju 2021 għall-ħabta tat-20.30hrs, il-Pulizija li kienu qiegħdin jagħmlu ronda fl-inħawi tal-pjazza ta' Ħaż-Żebbuġ, hekk kif kienu għaddejjin minn Vjal il-Ħelsien, semgħu ħsejjes qawwija ta' twerżieq u tgħaqqid ta' roti ta' vettura. Kif bdew resqin lejn Triq Sciortino, innutaw vettura Volkswagen Passat bin-numru ta' reġistrazzjoni CCJ 759 tinstaq b'veloċita' qawwija 'il barra mill-pjazza b'direzzjoni lejn ir-'roundabout' tal-istess triq.

28. Il-Pulizija innutaw li din il-vettura għaddiet minn bejn vetturi pparkjati u minn maġenb in-nies li kienu fil-ġenb tal-istess triq u dan ġie meqjus bħala li seħħ b'perikolu għalihom. Il-vettura in kwistjoni ġiet eventwalment imwaqqfa mill-Pulizija fejn irriżulta li s-sewwieq kien l-appellant Neil DALLI u l-Pulizija wissietu wkoll li ma setax isuq il-vettura b'dak il-mod. Huwa wieġeb 'Iva naf li mhux suppost għamilt hekk'.

29. Sussegwentement, il-Pulizija nfurmaw lill-appellant DALLI li kienu sejrin jinħarġu akkużi fil-konfront tiegħu b'rabta ma' dan l-inċident. Fl-4 ta' Ottubru 2022 tressaq quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali fejn ġie mixli u nstab ħati tal-imputazzjonijiet kollha miġjuba kontra tiegħu.

Ikkunsidrat

30. L-appellant jibda billi jattakka l-affidavit magħmul minn PS 560 A. Grech bħala nieqes minn dawk id-dettalji li fuqhom setgħet tistrieħ il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) sabiex issib ħtija fih sal-grad tal-prova rikjest fil-kamp penali. Huwa jilmenta li l-affidavit kien nieqes minn dettalji bħalma hi l-mod u manjiera li biha kienet qiegħda tinstaq il-vettura tal-appellant dakinhar tal-15 ta' Ġunju 2021 daqskemm ukoll ta' dettalji li għandhom x'jaqsmu mal-veloċita' li biha kienet qiegħda tinstaq il-vettura u jilmenta li lanqas ma ġew prodotti bħala xhieda l-persuni li PS 560 semma' li kienu fl-inħawi dakinhar. Lanqas ma ttella' bħala xhud l-uffiċjal ieħor/ l-uffiċjali l-oħra tal-Pulizija li kien/u flimkien ma' PS 560. Mill-affidavit ta' PS560 joħroġ li huwa kien fuq ronda fl-inħawi tal-pjazza ta' Ħaż-Żebbuġ flimkien ma' kollegi oħra tiegħu. L-appellant jiddefendi ruħu wkoll billi jattakka s-sejbien ta' ħtija fir-rigward tat-tielet imputazzjoni fejn il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) għażlet illi tabbraċċja dak li skont hu kienet biss l-opinjoni ta' PS 560 illi jiddefinixxi s-sewqan tal-appellant bħala wieħed perikoluż.

31. Qabel xejn, l-Artikolu 360A tal-Kodiċi Kriminali, igħid:

(1) Fi proċeduri sommarji għal reati li jaqgħu taħt il-ġurisdizzjoni tal-Qorti tal-Maġistrati bħala qorti ta' ġudikatura kriminali taħt l-artikolu 370(1) il-Pulizija tista', flimkien maċ-ċitazzjoni jew f'kull waqt li jiġi wara, tinnotifika lill-akkużat kopji ta' kull affidavit magħmul minn uffiċjal pubbliku jew minn impjegat jew uffiċjal ta' korp magħqud imwaqqaf b'liġi jew minn rappreżentant ta' xi intrapriża, kif imfissra fl-artikolu 2 tal-Att biex jirregola Komunikazzjonijiet Elettroniċi u li għandu jinġieb bħala xhud tal-prosekuzzjoni f'dawk il-proċeduri kif ukoll dokumenti li jkunu se jinġiebu bħala provi fl-istess proċeduri, u jekk l-akkużat ikun irid jagħmel kontro-eżami lil xi persuna li kellha l-affidavit tagħha notifikat lilu kif hawn aktar qabel imsemmi, huwa għandu, mhux aktar tard minn ħmistax-il ġurnata qabel l-ewwel seduta li tiġi minnufih wara n-notifika tal-affidavit, javża b'dan lill-Kummissarju tal-Pulizija b'ittra reġistrata u malli dan, il-persuna li jrid isirilha l-kontro-eżami għandha titħarrek biex tixhed fil-proċeduri: Iżda għall-finijiet ta' dan is-subartikolu il-kelma "dokument" għandu jkollha l-istess tifsira mogħtija lilha bl-artikolu 558(2):

Iżda wkoll meta jirriżulta li ma kienx possibbli għall-imputat li jagħti avviż lill-Kummissarju tal-Pulizija fiż-żmien provdut kif imsemmi qabel, dak l-avviż li huwa jkun jixtieq jagħmel il-kontro-eżami jista' jingħata matul l-ewwel seduta li tiġi minnufih wara n-notifika tal-affidavit, f'liema każ il-persuna li għandu jsirilha l-kontro-eżami għandha titħarrek biex tixhed fis-seduta li jkun imiss.

(2) Il-persuna li kellha l-affidavit tagħha notifikat lill-akkużat kif provdut fis-subartikolu (1) ma għandhiex titħarrek biex tixhed fil-proċeduri jekk l-akkużat jonqos milli jagħti avviż tal-ħsieb tiegħu li jagħmel kontro-eżami lil dik il-persuna kif provdut f'dak is-subartikolu u dak l-affidavit għandu jkun ammissibbli bħala prova b'xiehda tal-kontenut tiegħu f'dawk il-proċeduri bl-istess mod bħallikieku kien xiehda mogħtija viva voce fil-preżenza tal-akkużat.

32. Il-Liġi stess li tikkonferixxi d-dritt lill-imputat li jagħżel jekk jagħmilx kontro-eżami, lil dak ix-xhud li jkun ta l-verżjoni tiegħu ta' fatti permezz tal-mekkaniżmu tal-affidavit u dan bħala parti mil-linja difensjonali minnu magħżula. U l-proċedura li għandu jsegwi l-imputat hija dik iddetatta mil-Liġi. B'hekk ladarba affidavit ikun magħmul regolarment u nnotifikat kif jippreskrivi s-subinċiż numru wieħed tal-Artikolu 360A tal-Kodiċi Kriminali, dan jitqies ammissibbli bħala prova valida, sħiħa u kompluta daqslikieku ġiet mogħtija minn dak l-istess xhud viva voce – kemm favur jew kontra l-imputat – u Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tista' anke ssib ħtija in bażi għal dak l-affidavit waħdu.

33. F'dan ir-rigward fl-appell kriminali **The Police vs. David Tsakos**[11] ġie ritenut is-segwenti**:**

> **It thus follows that the inadmissibilty of the affidavit served in accordance with the provisions of Article 360A(1) of the Criminal Code cannot be raised and the contents thereof can only be questioned during cross-examination if the accused gives notice in terms of Article 360A(2) of the Criminal Code of his intention to cross examine the witness who has made the affidavit.**[12] Jurisprudence has even extended the provisions of Article 360A(2) of the Criminal Code Page 12 of 29 to include those instances where the accused would not have been served with the affidavit before the first sitting in which case it is possible for the accused to ask for an adjournment to be able to prepare for cross-examination. In this regard, in the case **Il-Pulizija vs. Rose known as Rosette Dimech**, the Court of Criminal Appeal stated the following:
>
> Dan il-punt diga` gie deciz diversi drabi minn din il-Qorti. Hekk, per ezempju, fis-sentenza ta' l-1 ta' Ottubru 2003 fl-ismijiet **Il-Pulizija v. Jesmond Calafato**, din il-Qorti qalet hekk:
>
> "Desiderabbli kemm hu desiderabbli li l-imputat ikun mgharraf li jekk irid jikkontro-ezamina lill-persuna li tkun ghamlet l-affidavit - mhux semplicement jekk ikun irid jikkontesta t-tahrika - huwa ghandu jinforma b'dan b'ittra registrata lill-Kummissarju tal-Pulizija hmistax-il jum qabel id-

[11] Deċiża nhar 15 ta' April 2021
[12] Enfasi miżjuda

data ta' l-ewwel seduta, imkien fil-ligi ma hemm xi obbligu li mat-tahrika u l-affidavit ghandu jkun hemm xi avviz jew twissija f'dan is-sens lill-istess imputat. Wara kollox fil-kamp penali kulhadd hu presunt li jaf il-ligi. L-Artikolu 360A(1) jipprovdi, fit-tieni proviso, li jekk jirrizulta li ma kienx possibbli ghall-imputat li jaghti l-avviz imsemmi lill-Kummissarju tal-Pulizija fi zmien hmistax-il gurnata msemmija, dak l-avviz jista' jinghata fl-ewwel seduta, u x-xhud in kwistjoni jigi mharrek u kontro-ezaminat fis-seduta ta' wara. Fi kliem iehor, fil-kaz in dizamina l-ewwel qorti ma setghetx tinjora l-affidavit u tillibera semplicement ghax il-prosekuzzjoni ma ghamlitx xi haga li ma kinitx obbligata li taghmel.’’

34. Illi fil-każ in diżamina, minkejja li issa l-appellant qiegħed jattakka l-affidavit magħmul skont il-Liġi minn PS 560, huwa qatt qabel ma kien ikkontesta l-validita’ ta’ dan l-affidavit daqskemm ma jirriżultax mill-atti proċesswali li huwa qatt irrikorra lejn il-mekkaniżmu preskritt fl-Artikolu 360A tal-Kodiċi Kriminali sabiex jagħmel kontro-eżami lix-xhud PS 560.

35. L-appellant l-anqas ma għandu raġun li jattakka l-verżjoni mogħtija minn PS 560 permezz tal-affidavit tiegħu bħala dgħajfa u għaldaqstant mhux kredibbli għaliex mhix imsaħħa mix-xhieda ta’ uffiċjali oħra tal-Pulizija li kienu miegħu waqt dik ir-ronda li saret nhar il-15 ta’ Ġunju 2021. Huwa minnu li iktar minn verżjoni waħda tista’ ssarraf f’korraborazzjoni ta’ dik ix-xhieda l-oħra; biss huwa wkoll minnu li l-Artikolu 638(2) tal-Kodiċi Kriminali jgħid:

(2) B’dan kollu, f’kull każ, ix-xiehda ta’ xhud biss, jekk emmnut minn min għandu jiġġudika fuq il-fatt, hija biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar.

36. Fl-appell kriminali kolleġjali fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta’ Malta vs. Martin Dimech**[13] din id-disposizzjoni ġiet interpretata bil-mod segwenti:

Ifisser li hawnhekk ma nimxux bin-numru tax-xhieda..Jista’ jkollok kemm ikollok xhieda li qed jgħidu mod, jekk ikollok xhud wieħed biss li qed jgħid mod ieħor u inti xorta meta tkun qist iċ-ċirkostanzi kollha tal-każ, meta tkun applikajt il-bwon sens tiegħek għaċ-ċirkostanzi kollha tal-każ, u jidhirlek li għandek tiskarta dawn l-għaxar xhieda u toqgħod fuq dak ix-xhud wieħed biss, inti tista’ tiddeċiedi l-każ a bażi ta’ dak ix-xhud wieħed biss.[14] U dan japplika sija jekk ix-xhud ikun tal-prosekuzzjoni u sija jekk dak ix-xhud tad-difiża bid-differenza dejjem infakkarkhom li l-prosekuzzjoni trid tipprova sal-grad tal-konvinċiment morali waqt li d-difiża jkun biżżejjed jekk tipprova sal-grad tal-probabli.../..fi

[13] Deċiża nhar l-24 ta’ Settembru 2004
[14] Enfasi miżjuda

kliem ieħor il-bottom line x'inhija? Mhux in-numru li jgħodd imma l-kwalita' tax-xhud. X'taċċetta jew ma taċċettax jiddependi mill-kwalita' tax-xhud, inti kemm sa temmnu jew ma temmnux.

37. Ukoll, fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs Peter Paul Muscat,**[15] fejn saret referenza għall-kawża **Il-Pulizija vs. Julian Cutajar**, ġie mistqarr is-segwenti:

> Il-"best evidence rule" hija riprodotta fil-Ligi taghna fl- Artiklu 638 tal-Kap 9 fejn is-sub Artiklu 1 jghid: "Bhala regola ghandu jitqies li tingieb il-prova l-aktar shiha u sodisfacenti illi l-kaz ikun jaghti u li ma tithalla barra ebda xhud li x-xhieda tieghu tkun importanti". Dan l-Artiklu jibda bil-kliem, "**Bhala regola", dana ma jfissirx illi ghandu jsir hekk kull darba illi l-Prosekuzzjoni jkollha xi provi izda jkun desiderabli illi jsir hekk. Jekk il-Prosekuzzjoni zzom lura xi prova ghal xi raguni jew ohra dana jista jippregudika biss l-kaz taghha, pero' ma jfissirx illi b'daqshekk m'ghandiex taghti kaz il-provi l-ohra li tkunu gabu**.[16]

38. Fejn il-Prosekuzzjoni ma tipproduċix lil dak ix-xhud li tkun tixtieq il-parti l-oħra fil-kawża, dan ma jkunx neċesarjament ifisser li r-regola tal-aqwa prova ma tkunx ġiet osservata skrupolożament. F'dan is-sens, l-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Shaun Theuma**[17] stqarr:

> **Biss il-Prosekuzzjoni mhix marbuta li ttella' x-xhieda li tkun trid id-difiża** ħlief jekk dawn qed titlobhom biex jixhdu d-difiża nnifisha, huma xhieda li jistgħu jinstabu u huma relevanti. **Xejn ma jżomm il-Prosekuzzjoni li tipprova l-imputazzjoni bix-xhieda okulari jew ta' dokumenti li tagħżel hi.[18]** Sta għall-Qorti li tara jekk il-każ ikunx ippruvat jew le b'dak li tkun ġabet il-Prosekuzzjoni.

39. L-appellant mhux qiegħed daqstant jattakka l-kredibilita tax-xiehda ta' PS 560 A. Grech bl-affidavit daqskemm il-kostatazzjonijiet magħmula minnu. L-appellant jisħaq li dak mistqarr minn PS560 ma kienx attendibbli iktar minn dawk ta' xhud ordinarju. PS560 ma setgħax jagħti l-opinjoni tiegħu għaliex ma kienx espert maħtur mill-Qorti skont l-Artikolu 650(1) tal-Kodiċi Kriminali, li jagħti s-setgħa lill-Qrati ta' Ġustizzja Kriminali li fejn is-soluzzjoni ta' vertenza tkun teħtieġ ħila jew sengħa speċjali, tkun tista' tirrikorri għall-għarfien ta' periti tekniċi.

40. Issa, fejn il-kwistjoni prinċipali tkun waħda li ma teħtieġx xjenza jew ħila speċjali, il-Qorti xorta waħda tista' tasal għall-konklużjonijiet

[15] Deċiża nhar is-16 ta' Frar 2021
[16] Enfasi miżjuda
[17] Deċiża 28 ta' Novembru 2010
[18] Enfasi miżjuda.

tagħha billi - jekk jidhrilha li għandha tagħmel hekk - tistrieħ fuq dik ix-xhieda ta' persuni li għad li ma jkunux esperti fis-sens tal-Artikolu 650(1) tal-Kodiċi Kriminali, xorta waħda tkun hekk vestita fihom bil-Liġi kompetenza speċjali – bħal ma huma Uffiċjali tal-Pulizija vestiti bil-poteri skont id-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 346 tal-Kodiċi Kriminali. U hija l-Liġi stess li tagħti s-setgħa lill-uffiċjali tal-Pulizija li jwaqqfu lil persuna suspettata li wettqet reat u li tinvestiga dak ir-reat u li tiġbor il-provi kollha b'rabta ma' dik l-investigazzjoni minnha kondotta. Hija l-Liġi stess kwindi li tagħti piż lil dawk il-kostatazzjonijiet u konklużjonijiet magħmula minn uffiċjal tal-Pulizija waqt il-qadi tal-funzjonijiet tiegħu skont il-Liġi.

41. Hemm ċirkostanzi u sitwazzjonijiet partikolari fejn il-kawża tkun tirrigwarda materja li uffiċjal tal-pulizija ikun kompetenti li jixhed dwarha - għaliex taqa' fil-limiti tal-kompetenza tiegħu – fejn allura ma jkunx jeħtieġ li l-kelma tiegħu tiġi investigata ulterjorment minn espert tekniku mqabbad fit-termini tal-Artikolu 650(1) tal-Kodiċi Kriminali. Prinċipju simili kien ġie abbraċċat minn din il-Qorti fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Benjamin Muscat** deċiż fis-17 ta' Ottubru 2013. F'dak l-appell, **Muscat** kien attakka l-kostatazzjonijiet magħmula fl-affidavit ta' 'Enforcement Officer' li kien qiegħed jaġixxi bis-saħħa tas-setgħat lilu mogħtija mir-Regolamenti dwar Bastimenti Żgħar:

> Bhala xhieda dina hija accettabli u ma tistax titqies bhala opinjoni **la gejja minn Enforcement Officer** illi huwa mpjegat u nkarigat sabiex jassigura illi l-limiti tal-velocita jkunu rispettati fi kwalunkwe hin madwar ix-xtajta ta' Malta.

42. Similment, waħda mill-funzjonijiet tal-Uffiċjali tal-Pulizija huwa l-ħarsien tad-disposizzjonijiet tal-Liġijiet penali f'din il-ġurisdizzjoni inkluż il-Highway Code u l-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta in gnenerali. Għalhekk il-konstatazzjonijiet ta' fatt magħmula minn Uffiċjal tal-Pulizija fil-waqt li jkun qiegħed jaqdi l-funzjonijiet tiegħu, ma tistax titqies sempliċi opinjoni kumparabbli ma' dik ta' xhud ordinarju u bħala tali tiġi skartata. Dawk l-osservazzjonijiet li jagħmel l-Uffiċjal tal-Pulizija, grazzi għall-kapaċita ta' osservazzjoni li l-Pulizija – li minn natura tax-xogħol tagħhom irawmu - għandhom jingħataw il-piż mistħoqq u ċertament għandhom jitqiesu ammissibbli bħala prova favur jew kontra l-akkużat.

43. Dawn il-konstatazzjonijiet però bosta drabi jkunu msaħħa minn serje ta' osservazzjonijiet li flimkien jissarfu fi provi ċirkostanzjali univoċi. Fejn tali provi ċirkostanzjali jew osservazzjonijiet ma jkunux daqstant ċari, allura l-Qorti tkun libera li ma tadottahomx bħala provi

sodi u ċerti. Fi kliem differenti, l-istess però ingħad fid-deċiżjoni **Muscat** ċitata iktar 'il fuq fejn l-Uffiċjal tal-Infurzar ma tax dettalji suffiċjenti sabiex isaħħaħ l-osservazzjoni tiegħu li l-veloċita' tal-bastiment kienet eċċessiva u għalhekk il-Qorti tal-Appell Kriminali ma setgħetx tikkonkludi jekk tali kienetx veloċità verament eċċessiva jew marġinalment il-fuq mill-limitu preskritt u dan fl-assenza ta' apparat li kien hekk kejjel din il-veloċita'.

44. Hawnhekk iżda l-kwadru probatorju huwa differenti minn dak f'**Muscat** għaliex PS 560 A. Grech, għalkemm xott fi kliemu, iżda kien preċiż fid-deskrizzjoni u fl-osservazzjonijietli għamel b'rabta mal-inċident mertu tal-kawża in diżamina. Fl-ewwel paġna tal-affidavit tiegħu huwa xehed hekk : -

> Jien smajt ħsejjes ta' twerżiq ta' taqqid ta' roti qawwija.
> ../...
> Hekk kif avviċinajna lejn il-pjazza tar-raħal u ċioe' Triq Sciortino Ħaż-Żebbuġ innutajna vettura tal-għamla Volkswagen Passat bin-numri ta' reġistrazzjoni CCJ 759 issuq b'veloċita' qawwija il-barra mill-pjazza..

45. Il-fatt li PS 560 seta' jinnota kif il-vettura misjuqa mill-appellant kienet qiegħda 'tgħaqqad ir-roti' u sema' ħsejjes ta' twerżiq qawwi jikkombaċja mal-verżjoni tiegħu li l-vettura kienet qiegħda tinstaq b'veloċita qawwija. Veloċita' qawwija mhux neċessarjment timplika l-ħtieġa li tinġieb il-prova matematika ta' kemm tkun dik il-veloċita. Huwa suffiċjenti li l-Qorti tasal għall-konklużjoni li dik il-vettura kienet qiegħda tinstaq 'il fuq mil-limiti tal-veloċita preskritti mil-Liġi għal dik iż-żona.

46. L-inħawi tal-Pjazza ta' Ħaż-Żebbuġ hija żona frekwentata mhux biss minn vetturi bil-mutur iżda ukoll minn persuni bil-pass in kwantu hija mimlija ħwienet u hemm ukoll diversi 'pedestrian crossings', bankini, 'side roads' u 'junctions'. Dan ikun ifisser illi skont il-Highway Code,[19] il-limitu ta' veloċita' m'għandux jaqbez il-ħames u tletin kilometru orarju.

47. Kwindi, din l-Qorti, bħal Qorti tal-Maġistrati (Malta) qabilha, tasal tiddeżumi b'sikurezza li meta PS560 stqarr li l-vettura misjuqa mill-appellant kienet qed tinstaq b'veloċita qawwija, dik il-veloċita qawwija kienet tfisser li l-vettura in kwistjoni misjuqa mill-appellant kienet qiegħda tinstaq b'veloċita' li żgur kienet taqbeż dak li jippreskrivi l-kodiċi stradali daqskemm anki r-regoli tal-buon sens u

[19] Regola numru 191 tal-Highway Code.

l-prudenza, f'żona abitata u frekwentata wkoll minn diversi pedestrians. Ħruġ u sewqan b'ħamsa u tletin kilometru orarju ċertament ma jissarrafx f'tgħaqqid u twerziq ta' 'tyres' tal-vettura. PS 560 A. Grech xehed ukoll kif seta' josserva l-vettura tal-appellant tgħaddi maġenb 'pedestrians' li kienu fuq il-bankini u kif din l-istess vettura għaddiet bejn vetturi li kienu pparkjati.

48. Ikun għalhekk imiss li jiġi mistħarreġ jekk dan it-tip ta' sewqan ikunx jaqa' fil-parametri ta' dak li l-Liġi ssejjaħ bħala sewqan 'traskurat', 'bla kont' u 'perikoluż' skont dak li jippreskrivi l-Artikolu 15(1)(a) tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta.

49. Illi, il-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta jistabbilixxi regolamenti li l-għan tagħhom huwa li jiggarantixxu ordni fit-toroq bl-impożizzjoni ta' sanzjonijiet li jippenalizzaw lis-sewwieqa li ma josservawhomx. L-iskop tal-Liġi huwa li tħares lil sewwieqa, pedestrians u persuni oħra minn inċidenti fejn jista' jkun hemm ħsara fiżika jew patrimonjali. L-Artikolu 15(1)(a) tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta ma tagħtix definizzjoni ta' 'sewqan traskurat' u 'sewqan perikoluż'; però huwa mifhum ġurisprudenzjalment li din neċessarjament tirreferi għal sewqan li jkun jiddipartixxi kien dak is-sewqan kawt, diliġenti u responsabbli li huwa mistenni minn kull sewwieq sabiex ma jikkawżax sinistri stradali u jkun ta' ħsara lil terzi.

50. Sewqan spavald jew li ma jkunx isegwi dawk in-normi ta' sikurezza li teħtieġ il-Liġi, ikun jammonta għall-sewqan traskurat in kwantu nieqes minn dawk il-konsiderazzjonijiet li jeħtieġ li jagħmel sewwieq bil-għan li ma jkunx ta' perikolu għall-ħaddieħor; daqskemm sewqan perikoluż ikun wieħed għal kollox azzardat u realment ta' perikolu għall-ħaddieħor.

51. Fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Alfred Mifsud** deċiż nhar is-6 ta' Mejju 1997 saret distinzjoni fl-iskala tal-gravita' bejn sewqan traskurat u sewqan perikoluż fejn dan tal-aħħar ikun iddeġenera f'wieħed fejn il-biża' li tiġi kkawżata ħsara lill-terzi u lill-proprjeta' tagħhom issir reali u mhux biss potenzjali (bħal fil-każ ta' sewqan traskurat). Ġie ritenut li:

> Sewqan traskurat (negligent driving) hu kwalsiasi forma ta' sewqan li jiddipartixxi minn jew li ma jilhaqx il-livell ta', sewqan mistenni minn sewwieq ragonevoli, prudenti, kompetenti u ta' esperjenza. Bhala regola, il-ksur tar-regolamenti tat-traffiku kif ukoll in-non-osservanza tad-disposizzjonijiet tal-Highway Code li

jincidu fuq il-mod jew il-kwalita' ta' sewqan ta' dak li jkun, jammonta ukoll ghal sewqan traskurat. Sewqan bla kont hu deskritt fl-artikolu 15 (2) ta' l-Ordinanza dwar ir-Regolamenti tat-Traffiku (Kap. 65) bhala sewqan "bi traskuragni kbira". Din it-tieni ipotesi, jigifieri ta' sewqan bla kont, tikkontempla s-sitwazzjoni fejn il-grad ta' traskuragni tkun kbira u tinkludi l-kazijiet fejn wiehed deliberatament jiehu riskji fis-sewqan li m'ghandux jiehu minhabba l-probabbilita' ta' hsara li tista' tirrizulta lil terzi, kif ukoll kazijiet fejn wiehed ikun indifferenti ghal tali riskji. Sewqan perikoluz (dangerous driving) jirrikjedi li fil-kaz partikolari s-sewqan kien ta' perkolu ghal terzi jew ghall-proprjeta' taghhom. Biex wiehed jiddecidi jekk kienx hemm dana l-perikolu, wiehed irid jara c-cirkostanzi kollha tal-kaz, inkluzi l-hin u l-lokalita' ta' l-incident u l-prezenza o meno ta' traffiku iehor jew ta' nies ghaddejjin bir-rigel. Sewqan f'kaz partikolari jista' jaqa taht tnejn jew aktar minn dawn it-tliet forom ta' sewqan, f'liema kaz japplikaw id-disposizzjonijiet tal-ligi u d-dottrina in materja ta' konkors ta' reati. Ghall-finijiet ta' piena l-legislatur pogga s-sewqan bla kont u s-sewqan perikoluz fl-istess keffa. Ir-reat ta' sewqan traskurat hu kompriz u involut f'dak ta' sewqan bla kont u f'dak ta' sewqan perikoluz.

52. Ukoll, fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Alfonso Abela** deċiż nhar l-10 ta’ Marzu 2005 intqal:

> Illi kif gie ritenut minn din il-Qorti (App. Krim. “Il-Pulizija vs. Aldo Muscat” [27.5.04]), jekk sewqan hux (i) negligenti ; jew (ii) bla kont jew (iii) perikoluz hi kwistjoni ta’ “Degree”. (App.Krim. Pul. vs. Charles Bartolo [14.3.59] ; Pul. vs. Wilson, Vol. XXXIX p. 1018 u **Pul. vs. Alfred Vella**, Vol. XLIV ; p. 933) u kif jidhru wara xulxin huma fl-iskala tas-serjeta’ taghhom (App. Krim. **Pul. vs. Hardingham** , [19.10.1963]) . **Gie ukoll ritenut li biex jintegra ruhu ir-reat ta’ sewqan perikoluz , hemm bzonn ta’ certu grad ta’ “recklessness**” (App. Krim. **Pul. vs. Charles Farrugia** XXXIX p. 1018.) “Recklessness” giet defenita bhala “wilfully shutting one’s eye“. (App. Krim. **Pul. vs. Joseph Aquilina** , 20.4.1963) . **Invece sewqan negligenti jew traskurat ifisser nuqqas ta’ prudenza ordinarja li wiehed ghandu jadopera biex jevita s-sinistri stradali**[20] (App. Krim. **Pul. vs. Antonio Spiteri** , Vol. XLIV , p.892.)

53. Fil-każ ta’ ksur tal-Artikoli 15(1)(a), 15A-15E tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta’ Malta, huwa neċessarju li jsir eżerċizzju ta’ analiżi ta’ kull ċirkostanza li ssawwar il-kwadru probatorju hekk kif jista’ jagħti l-każ, li ma jkunx hemm xhieda okulari li jkunu jistgħu jagħtu deskrizzjoni

[20] Enfasi miżjuda.

tal-manjiera ta-sewqan li jkun adopera l-ġudikabbli jew filmati li jixhdu dan. F'dan ir-rigward il-Qorti tirreferi għall-appelli kriminali **Il-Pulizija vs. Brenda Agius** deċiż nhar il-15 ta' Mejju 2008, **Il-Pulizija vs. Martin Zammit** deċiż nhar it-13 ta' Frar 2013 u **Il-Pulizija vs. Ramon Fenech** deċiż nhar is-26 ta' Marzu 2015 fejn ġie ritenut li r-reat kkontemplat fl-Artikolu 15(1)(a) tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta jista' jitqies integrat anki jekk il-Qorti tiddeżumi t-tip ta' sewqan minn ċirkostanzi oħra u mhux neċessarjament minħabba immaġni awdjo-viżivi bħal xi filmat CCTV jew minħabba xhieda li kienu fuq il-post u jkunu xhieda tal-inċident.

54. Din il-Qorti tqis li s-sewqan tal-appellant kien traskurat, bla kont u perikoluż għal diversi raġunijiet:

i) L-appellant saq il-vettura tiegħu b'veloċita' l-fuq mil-limiti preskritti fiż-żona;
ii) L-appellant għadda b'dik il-veloċita' minn bejn vetturi oħra li kienu pparkjati;
iii) L-appellant għadda wkoll maġenb xi nies li kienu fuq il-bankina fl-istess triq u b'dan il-mod seta' kien ta' perikolu għall-inkolumita' tagħhom f'mument fejn kien jitlef il-kontroll tal-vettura tiegħu minħabba l-veloċita' u l-mod spavald ta' kif kien qiegħed isuq il-vettura tiegħu.

55. Illi, l-appellant jilmenta mill-fatt li fl-affidavit hemm ukoll referenza għal dak li ddikjara mal-Pulizija meta twaqqaf minnhom fejn jidher illi huwa stqarr ''iva naf li mhux suppost għamilt hekk'.'' Din il-Qorti diġa' kellha l-opportunita' li tissofferma fuq dan il-punt f'diversi sentenzi tagħha fejn si tratta ta' reati li jitrattaw il-ksur ta' xi waħda mid-dispożizzjonijiet tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta. Hekk fil-kawża **Il-Pulizija vs. Claude Pisani** deċiża minn din il-Qorti kif presjeduta nhar is-26 ta' Novembru 2020, intqal kif in kwantu wħud mid-dispożizzjonijiet tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta jġorru piena karċeraja, speċje l-Artikolu 15(a) tal-imsemmi kapitolu, ikun jispetta lill-uffiċjali tal-Pulizija li jamministra d-drittijiet li jkunu jispettaw lis-suspettat qabel ma dan jirrilaxxja dikjarazzjonijiet inkrimanti. F'dak il-każ ir-reat in diżamina kien dak ikkontemplat fid-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 15E tal-Kapitolu 65 tal-Liġijet ta' Malta:

> 51.Il-konsegwenza legali li llum titnissel mit-test tan-nifs magħmul bl-Alcovisor Professional Breath Alcohol Analyser; Model Jupiter iġġib il-konsegwenza li r-riżultati jkunu jgħoddu daqslikieku kienu meħuda bl-istrument approvat u b'hekk jistgħu jiġu ammessi bħala prova favur jew kontra s-sewwieq fi proċeduri kriminali li l-eżitu tagħhom tista' tkun piena

> karċerarja. Dawn huma konsegwenzi li jistgħu jkunu ta' preġudizzju għas-sewwieq. Biex jagħmel tajjeb għal dan il-potenzjali preġudizzju, kull sewwieq li jsib ruħu f'dik is-sitwazzjoni ta' suspett raġjonevoli għandu, qabel ma huwa jkun issottometta ruħu għal tali test tan-nifs, jiġi debitament imwissi mill-Aġent tal-Pulizija dwar id-drittijiet tiegħu ta' suspettat li wettaq reati kriminali punibbli bi priġunerija nonche li jingħata t-twissijiet relattivi għall-fini tat-test tan-nifs.

56. Din il-Qorti kif diversament ippreseduta fl-appell fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Raymond Grech Marguerat** deċiża nhar it-28 ta' Ġunju 2017 intqal:

> Illi l-Qorti tqies illi t-twissija meta jkun ser jigi issomministrat t-test tan-nifs ghandha tigi spjegata car u tond. Dan ghaliex din mhijiex is-solita twissija li hija ikkontemplata fil-ligi ghaliex il-ligi tippresuponi l-htija meta jkun hemm ir-rifjut u allura l-pulizija investigattiva ghandha tkun attenta doppjament meta jinghata l-caution f'dawn il-kazijiet fejn allura l-persuna suspettata ghandha tinghatat d-dritt li tikkonsulta ma' avukat qabel ma taghti t-twegiba taghha billi b'tali twegiba tkun tista' tinkrimina ruhha. Fil-fatt il-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem testendi it-tifsira ta' "criminal charge" mill-mument illi persuna tkun ser tigi affetwata minn xi att investigattiv tal-pulizija (ara Alexander Zaichenko vs Russia – 18/02/2010): "The Court reiterates that in criminal matters, Article 6 of the Convention comes into play as soon as the peson is "charged"; this may occur on a date prior to the case coming before the trial court, such as the date of arrest, the date when the person concerned was officially notified that he would be prosecuted or the date when the preliminary investigations were opened. 'Charge' for the purposes of article 6(1) may be defined as the official notification given to an individual by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence" a definition that also corresponds to the test whether the situation of the person has been substantially affected."
>
> Dan ifisser allura illi mill-mument ta' l-arrest ta' l-appellat meta ittiehed mill-post tal-incident lejn l-ghassa tal-pulizija huwa kellu jigi moghti l-jedd jikkonsulta ma' l-avukat tal-fiducja tieghu qabel ma jinkrimina ruhu bir-rifjut tieghu li joqghod ghat-test tan-nifs li kien qed jigi mitlub jaghmel, iktar u iktar meta kollox kien qed jindika illi l-appellat ma kienx qed jifhem dak li kien qed jinghad lilu. Ghal dawn il-motivi ghalhekk din il-Qorti issib illi ma tistax taqleb id-decizjoni liberatorja moghtija mill-Ewwel Qorti.

57. Ukoll, fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Claude Formosa** deċiż fit-23 ta' Lulju 2019, din il-Qorti kif diversament ippresjeduta, in linja ma' **Grech Marguerat**, irriteniet:

> Illi l-Qorti tqies illi t-twissija meta jkun ser jigi issomministrat t-test tan-nifs ghandha tigi spjegata car u tond u jidher li f'dan il-kaz din il-materja ma hiex qed tigi kkontestata. Dan ghaliex din mhijiex is-solita twissija li hija ikkontemplata fil-ligi ghaliex il-ligi tippresuponi l-htija meta jkun hemm ir-

> rifjut u allura l-pulizija investigattiva ghandha tkun attenta doppjament meta jinghata l-caution f'dawn il-kazijiet fejn allura l-persuna suspettata ghandha tinghatat d-dritt li tikkonsulta ma' avukat qabel ma taghti t-twegiba taghha billi b'tali twegiba tkun tista' tinkrimina ruhha. Illi f'dan il-kaz jirrizulta li l-appellant gie mehud l-ghassa sabeix jaghti dan il- kampjun tan-nifs bhal parti mill-investigazzjoni sabeix iwaslu ghal proceduri quddiem il-Qorti. Ghalhekk f'dak l-istadju l-appellant gja kien qed jigi kunsidrat bhala 'suspettat' u mhux semplici xhud.

58. Magħdud dan kollu, ir-reati li ġie mixli bihom l-appellant u li tagħhom instab ħati mhumhiex dawk li jinkwadraw ruħhom fid-dispożizzjonijiet tal-Artikou 15E(1) tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta iżda bl-istess mod l-Artikolu 15(1)(a) tal-imsemmi Kapitolu jġorr piena karċerarja u għalhekk dak li ġie mistqarr fil-kawżi **Pisani**, **Formosa**, **Grech Maguerat** isib wkoll applikazzjoni f'dan il-każ. Għalhekk, huwa minnu dak li jisħaq l-appellant li tali dikjarazzjoni m'għandhiex tittieħed in konsiderazzjoni.

59. Biss kif ingħad, din il-Qorti tqis li l-imputazzjonijiet miġjuba kontra l-appellant ġew ippruvati sal-grad rikjest mil-Liġi fuq l-iskorta ta' dak li xehed PS 560, liema xhud setgħa jiġi emnut mill-Qorti tal-Maġistrati.

60. Għaldaqstant, din il-Qorti tqis li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet legalment u raġonevolment issib ħtija fl-appellant għall-imputazzjonijiet **<u>kollha</u>** kif dedotti kontra tiegħu.

Kunsiderazzjonijiet marbuta mal-piena mertu tat-tieni aggravju mressaq mill-appellant.

61. In kwantu għall-piena inflitta mill-Qorti tal-Maġistrati, huwa prinċipju ormai stabbilt li f'materja ta' appell minn piena, sabiex Qorti tal-Appell tibdel il-piena li tkun erogat l-ewwel Qorti, dan tagħmlu biss fl-eventwalita' li jirriżultalha li tali piena tkun żbaljata fil-prinċipju jew manifestament eċċessiva. Hekk ġie mistqarr mill- Qorti tal-Appell Kriminali (Superjuri) fil-kawża fl-ismijiet **The Republic of Malta vs. Kandemir Meryem Nilgum and Kucuk Melek** deċiża nhar il-25 t'Awissu 2005:

> It is clear that the first Court took into account all the mitigating as well as the aggravating circumstances of the case, and therefore the punishment awarded is neither wrong in principle nor manifestly excessive, even when taking into account the second and third grounds of appeal of appellant Melek. As is stated in Blackstone's Criminal Practice 2004 (supra):

> "The phrase 'wrong in principle or manifestly excessive' has traditionally been accepted as encapsulating the Court of Appeal's general approach. It conveys the idea that the Court of Appeal will not interfere merely because the Crown Court sentence is above that which their lordships as individuals would have imposed. The appellant must be able to show that the way he was dealt with was outside the broad range of penalties or other dispositions appropriate to the case. Thus in Nuttall (1908) 1 Cr App R 180, Channell J said, 'This court will...be reluctant to interfere with sentences which do not seem to it to be wrong in principle, though they may appear heavy to individual judges' (emphasis added). Similarly, in Gumbs (1926) 19 Cr App R 74, Lord Hewart CJ stated: '...that this court never interferes with the discretion of the court below merely on the ground that this court might have passed a somewhat different sentence; for this court to revise a sentence there must be some error in principle."
>
> Both Channell J in Nuttall and Lord Hewart CJ in Gumbs use the phrase 'wrong in principle'. In more recent cases too numerous to mention, the Court of Appeal has used (either additionally or alternatively to 'wrong in principle') words to the effect that the sentence was 'excessive' or 'manifestly excessive'. This does not, however, cast any doubt on Channell J's dictum that a sentence will not be reduced merely because it was on the severe side – an appeal will succeed only if the sentence was excessive in the sense of being outside the appropriate range for the offence and offender in question, as opposed to being merely more than the Court of Appeal itself would have passed." This is also the position that has been consistently taken by this Court, both in its superior as well as in its inferior jurisdiction.

62. Mill-banda l-oħra din il-Qorti trid tagħmel l-evalwazzjoni tagħha dwar jekk il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) applikatx piena li kienet manifestament eċċessiva meta wieħed jieħu kont ukoll tal- aspetti retributtivi u preventivi tas-sentenza emessa minnha. Kif intqal aktar il-fuq fl-appell Kandemir u li ġie wkoll imbagħad ribadit fl-appell superjuri **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Marco Zarb**, deċiża nhar il-15 ta' Diċembru 2005, din il-Qorti bħala Qorti ta' appell ma tiddisturbax is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-ewwel istanza sempliċiment għaliex kienet tippreskrivi piena li kienet għola minn dik li din il-Qorti kif komposta kienet kieku tagħti kieku kienet hi li qegħda teroga l-piena. Biex l-appell jirnexxi, kien meħtieġ li l- appellant juri li l-piena mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati kienet toħroġ barra mill-parametri tal-piena jew miżuri applikabbli għall-każ. Din il-Qorti ma tinterferix ma pieni li ma jkunux jidhru li huma żbaljati fil-prinċipju, għalkemm ikunu jidhru li huma pieni ħorox għal xi Ġudikanti.

63. Biex piena mogħtija minn Qorti tal-Ewwel Istanza tkun tista' tiġi mibdula jrid jiġi pruvat li kien hemm xi żball fil- prinċipju wara l-emanazzjoni ta' dik il-piena. Il-Qorti tal-Appell Kriminali fl-Ingilterra

żviluppat ukoll il-kunċett ta' sindakabilita tal-piena tal-Qorti tal-Ewwel Istanza fil-każ li din tkun eċċessiva jew manifestament eċċessiva. Biss dan ma jfissirx li sempliċiment għax sentenza tkun tidher li hija fuq in-naħa aktar severa din tkun tissodisfa dan it-test tal-eċċessivita jew eċċessivita manifesta. Anzi dik il-Qorti ttenni li appell fuq tali piena jkun jista' jiġi milqugħ jekk jirriżulta li s-sentenza tkun barra l-parametri tal-piena li tkun applikabbli:

a. għall-offiża in kwistjoni u
a. għaċ-ċirkostanzi tal-ħati

64. U dan mhux għaliex tkun piena li tkun għola minn dik li kieku l-Qorti tal-Appell kienet teroga għall-każ in kwistjoni. Dawn il-prinċipji ġew ukoll imħadnin minn din il-Qorti, kolleġjalment komposta fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs Carmen Butler et** deċiża nhar is-26 ta' Frar 2009 fejn ġie mistqarr ukoll is-segwenti:

> Fil-verita`, dawn il-principji huma rifless tal-principju l-iehor li meta jkun hemm sentenza li tigi appellata mill-hati, il-Qorti tal-Appell Kriminali, bhala regola, ma tiddisturbax il-piena erogata mill-ewwel qorti sakemm dik il-piena ma tkunx manifestament sproporzjonata jew sakemm ma jirriżultax li l-ewwel qorti tkun naqset milli taghti importanza lil xi aspett partikolari tal-kaz (u anke, possibilment, lil xi cirkostanza sussegwenti ghas-sentenza ta' l-ewwel qorti) li kien jincidi b'mod partikolari fuq il- piena. S'intendi, kif diga` nghad, "sentencing is an art rather than a science" u wiehed ma jistax jippretendi xi precizjoni matematika jew identita` perfetta fit-tqabbil tal- fatti ta' kaz ma' iehor jew tal-piena erogata f'kaz ma' dik erogata f'kaz iehor.

65. Il-ġurisprudenza prevalenti f'dan il-kuntest, tgħallem li meta Qorti tiġi biex teroga piena trid tieħu kont taċ-ċirkostanzi kollha li jsawru l-każ, jiġifieri dawk tal-vitmi, l-interessi tal-komunita kollha kemm hi, kif ukoll dawk tal-ħati. F'dan is-sens, kemm il-ġurisprudenza lokali kif ukoll dik Ingliża tistabbilixxi li fl-eżerċiżżju ta' reviżjoni imħolli lilha, il-Qorti tal-Appell Kriminali trid tistħarreġ appell fuq il-piena inflitta kemm billi tqis iċ-ċirkostanzi kollha prevalenti li l-Qorti tal-Ewwel Istanza setgħet kienet f'qagħda li tara, kif ukoll, skont kif imsemmi fis-sentenza Butler tqis anke, possibilment, lil xi ċirkostanza sussegwenti għas-sentenza ta' l-ewwel qorti.

66. Magħmula s-suesposti kunsiderazzjonijiet, din il-Qorti tqis li l-piena mposta mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) ta' erba' mija u ħamsin euro (€450) u l-iskwalifika tal-liċenzja għall-perjodu ta' tlett xhur hija piena li tirrientra fil-parametri li tipprefiġġi l-Liġi fid-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 15(1)(a)(2) tal-Kapitolu 65 tal-Liġijiet ta' Malta u in oltre lanqas ma ġiet imposta fil-massimu tagħha. Għaldaqstant ma tarax

għalfejn għandha tiddisturba d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) lanqas f'dan ir-rigward.

Deċide

Għal dawn ir-raġunijiet, din il-Qorti qiegħda tiċħad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata.

Aaron M. Bugeja
Imħallef